

Ieskats ar molekulārās ģenētikas metodēm iegūto brūnā lāča populācijas datu novērtējumā 2023.gadā

Guna Bagrade, Dainis Edgars Ruņģis
un LVMI "Silava" projekta "Lāču monitorings 2023.-2025.gadā" grupa

Pētījuma pasūtītājs – Dabas aizsardzības pārvalde (Nr. 7.7/417/2023)
<https://www.silava.lv/petnieciba/aktive-petijumi/lacu-monitorings-2023-2025>

Ģenētisko materiālu saturošie paraugi

Mati

Siekalas

Ekskrementi

Svaigi pēdu nospiedumi (e-DNS)

Ģenētisko materiālu saturošie paraugi

Matu lamatas

Foto: A. Ornicāns

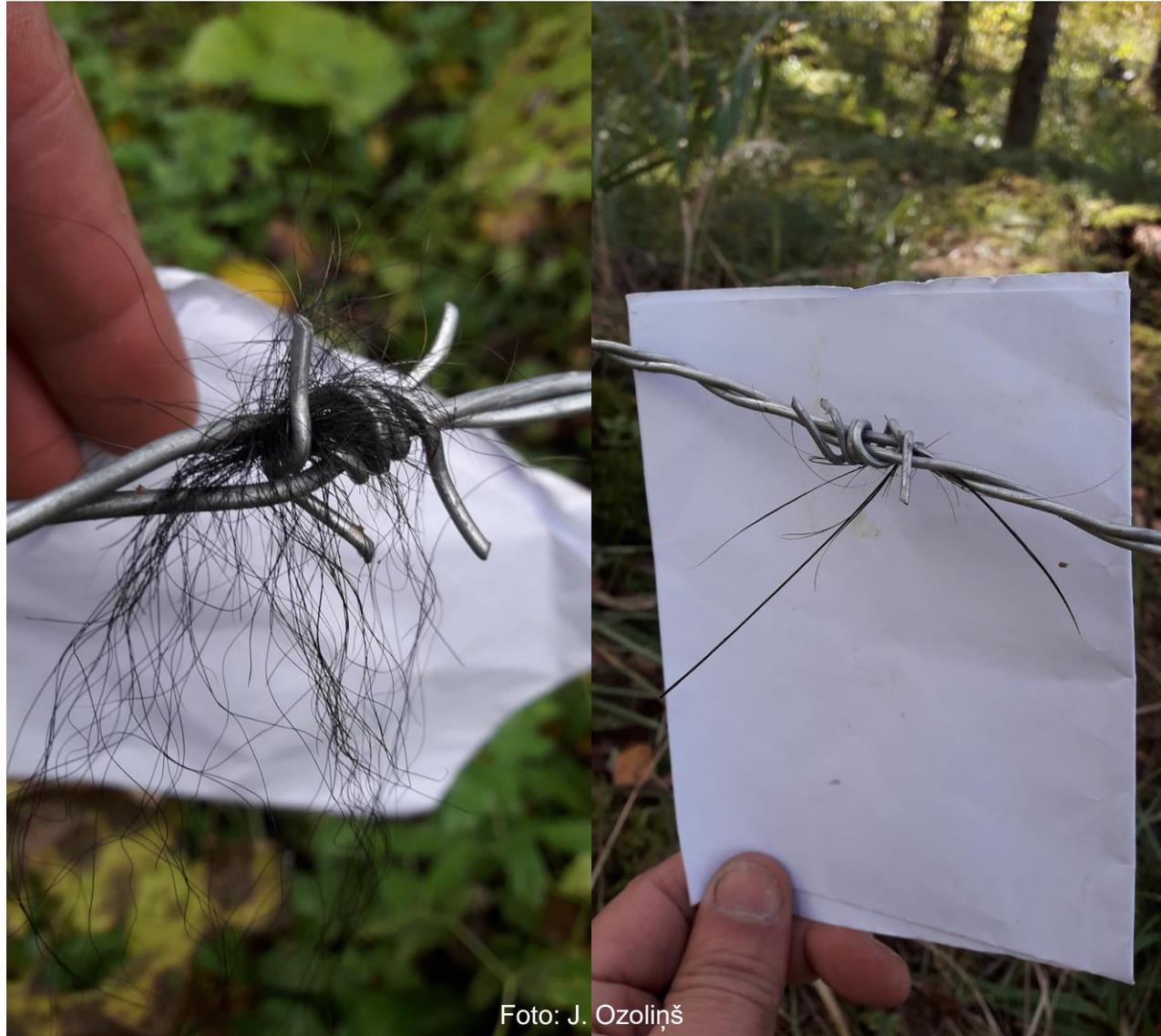
celms

lāča ožu piesaistošs šķidrums

dzeloņstieple

Ģenētisko materiālu saturošie paraugi

Matu lamatas

Lācis

Mežacūka

Foto: J. Ozoliņš

Ģenētisko materiālu saturošie paraugi

Matu lamatas

Apsekojumi 1x2 nedēļās, lamatu darbība (ar lielāku iespēju iegūt paraugus) aprīlis – maijs un septembris – novembris; ar mazāku iespējamību paraugu ievākšanā vasaras mēnešos, kad dabā ir barības bagātība. Apsekot matu lamatu tuvāko apkārtni – pēdu nospiedumi, ekskrementi.

+

Kopumā efektīva matu paraugu iegūšanai

-

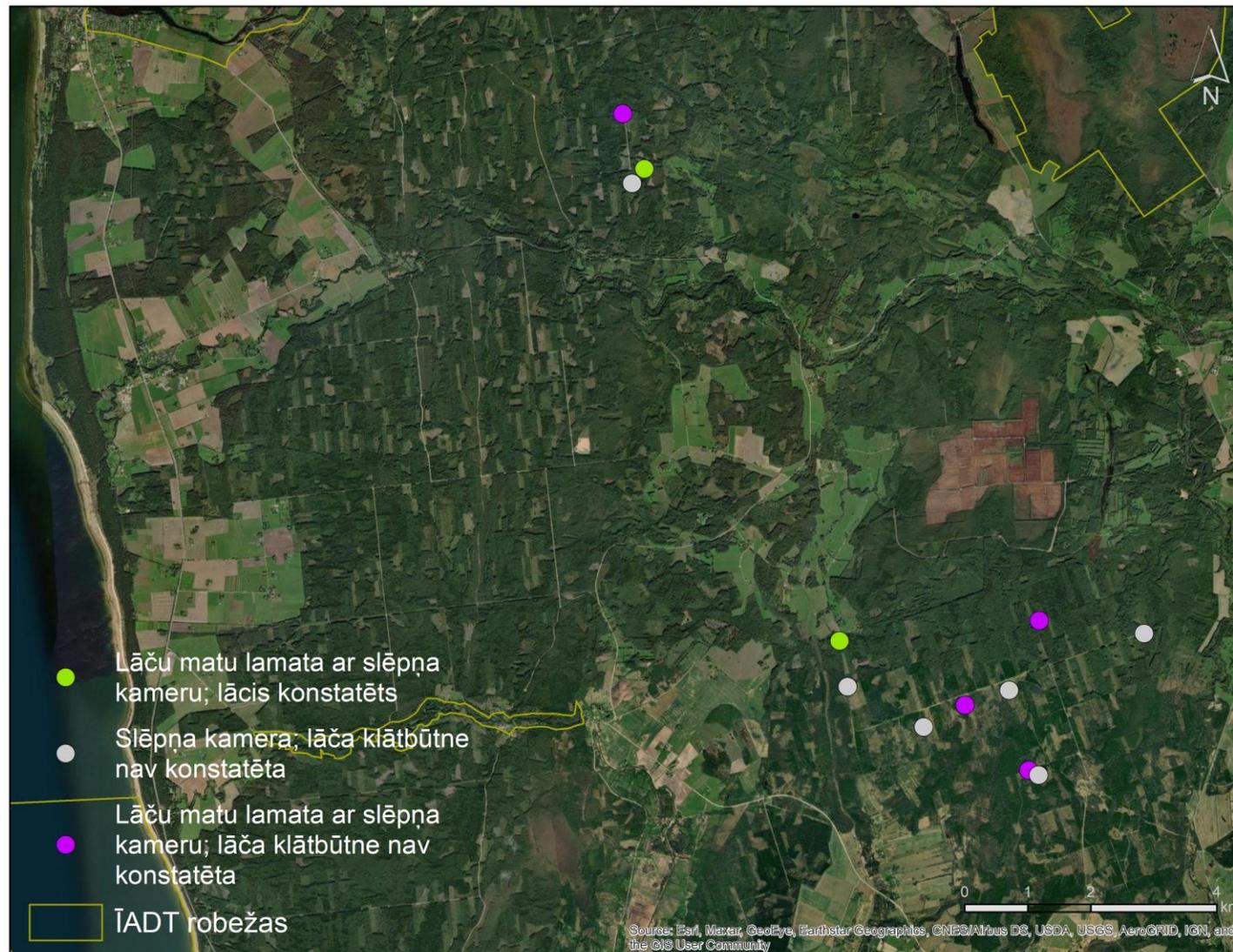
Mazs populācijas blīvums Latvijas teritorijā
Lielas individuālās teritorijas
Barības pārpilnība vasaras-rudens sezonā
Neliels uzstādīto matu lamatu skaits
Cilvēka radītie traucējumi
Ožu saistošais šķidrums

2023. gadā ievākti **6 matu paraugi**

78T

Ģenētisko materiālu saturošie paraugi

Matu lamatas

Karte: G. Done

Ģenētisko materiālu saturošie paraugi

Fona monitorings un gadījuma situācijas – svaigu pēdu uztriepes

Ģenētisko materiālu saturošie paraugi

Gadījuma situācijas – ekskrementi

Ģenētisko materiālu saturošie paraugi

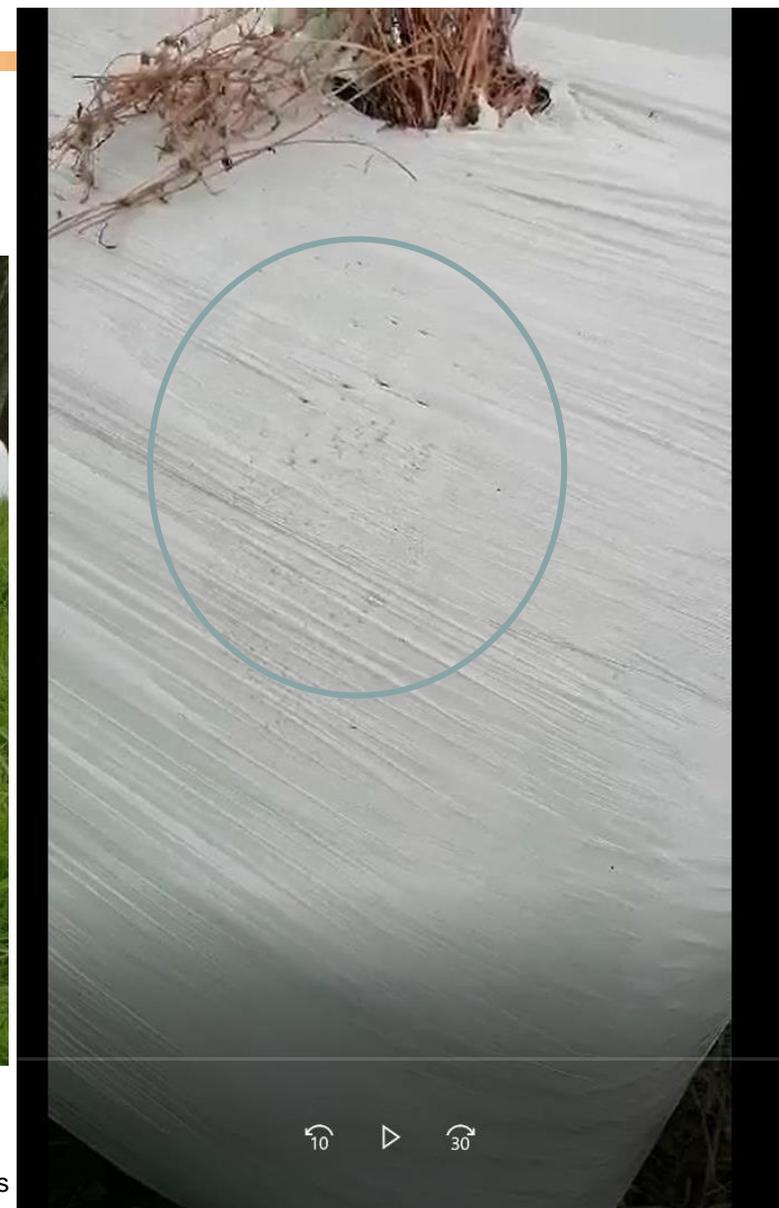
Gadījuma situācijas – dzīvnieku barotavas

77T

Ģenētisko materiālu saturošie paraugi

Gadījuma situācijas – bojāti
lopbarības ruļļi

No WhatsApp grupas

Ģenētisko materiālu saturošie paraugi

Gadījuma situācijas - migas

7M

Ģenētisko materiālu saturošie paraugi

Gadījuma situācija

Iespējama ikvienam, kam savu darba uzdevumu un/vai aktivitāšu dabā specifikas dēļ pastāv iespēja atrast brūnā lāča ģenētisko materiālu saturošus paraugus. Aktuāli - visā lāču aktīvās darbošanās periodā.

+

Kopumā efektīva dažādu paraugu iegūšanai
Latvijā ir vēl daudz ieinteresētu un atsaucīgu cilvēku – **paldies liels visiem par gadījuma ziņu iesūtīšanu un vēl lielāks paldies par ievāktajiem paraugiem!**

-

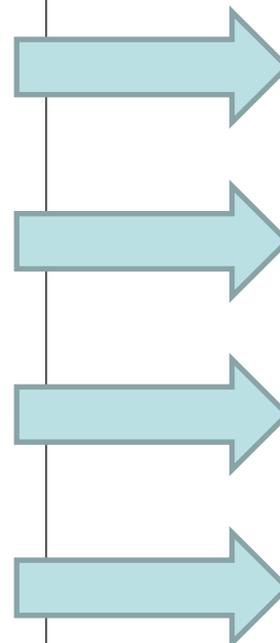
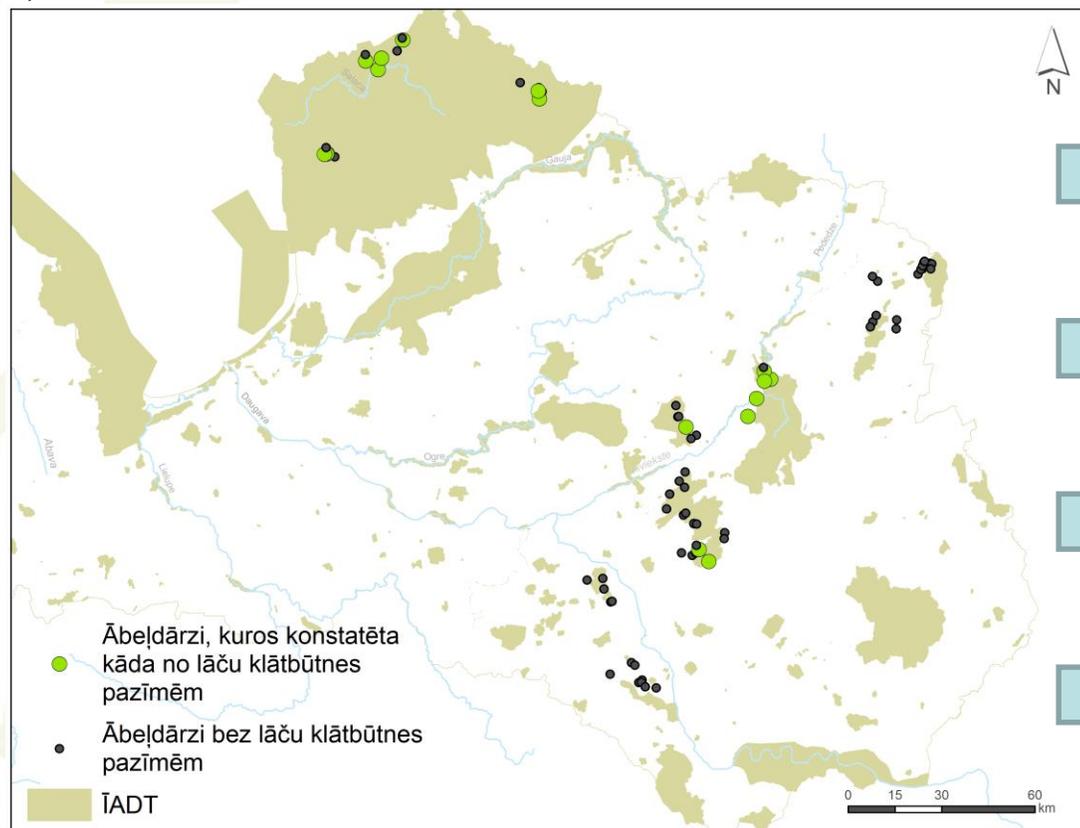
Nav pilnīga informācija par gadījumu (trūkst visbiežāk koordinātes)

2023. gadā ievākti **matu (10), ekskrementu (16) un e-DNS (11) paraugi**

7M, 74M (t.s. Alojās/Francijas lācēns), 75T, 76T, 77T, 83M, 80M (nebrīve), 82T (atrasts miris)

Ģenētisko materiālu saturošie paraugi

Ābeļdārzi

Mati

Ekskrementi

e-DNS

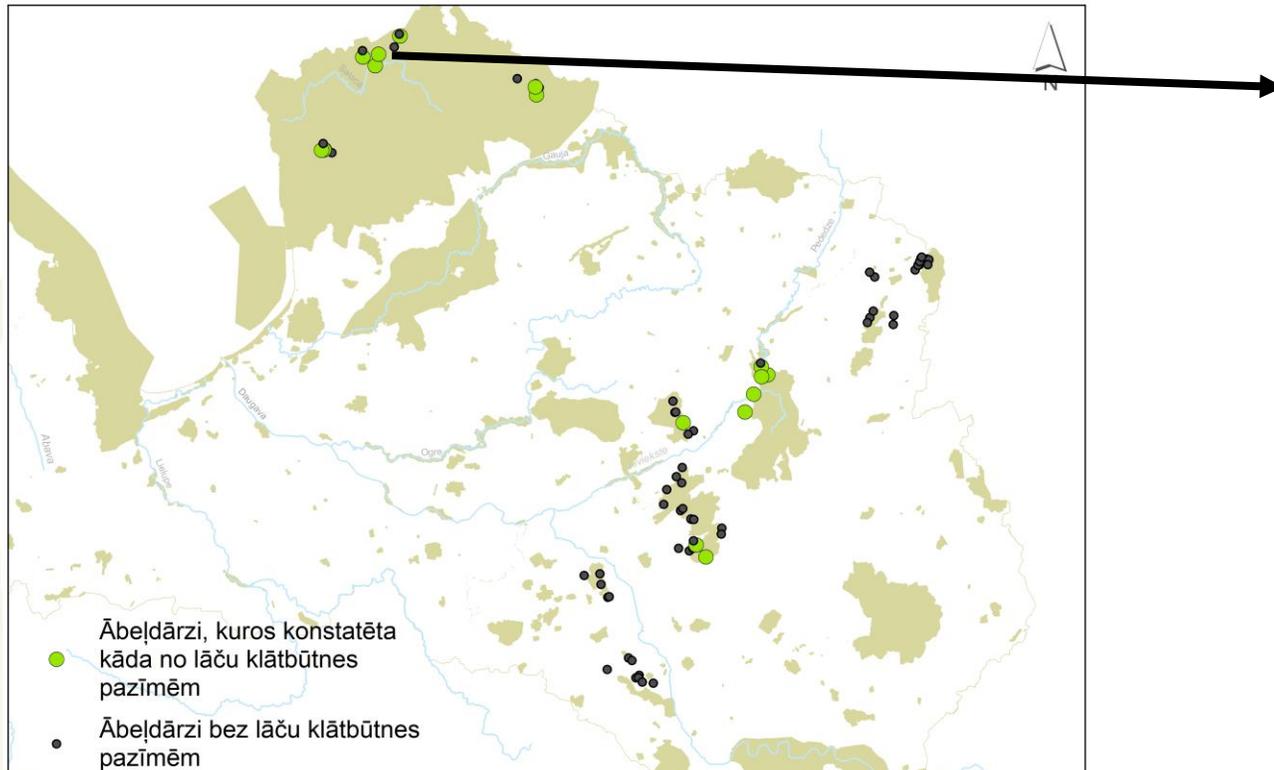
Siekalas?

2023. gadā ievākti 25 **matu** paraugi

69T, 76T

Ģenētisko materiālu saturošie paraugi

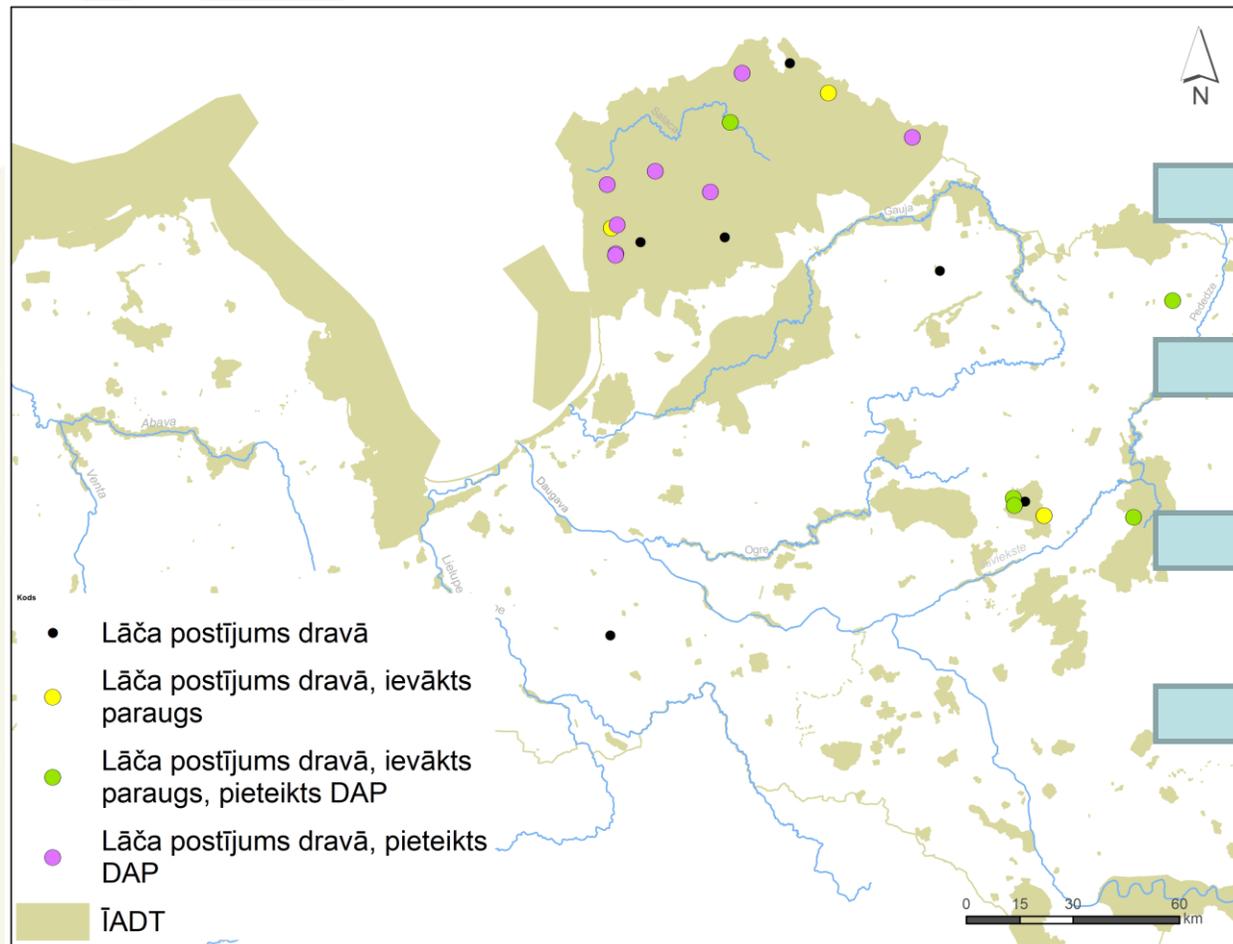
Ābeļdārzi

483	400		mati	428-Lā			lācis	Nav izmai	13.10.2023	13	10	2023	Ramatas	558514	428343	ābeļdārzs	Lāču monitorings - ābeļdārzu apsekojums, Ziemeļu purvi, Ramatas 2. ābeļdārzs, JO
484	401		mati	429-Lā			lācis	Nav izmai	13.10.2023	13	10	2023	Ramatas	558514	428343	ābeļdārzs	Lāču monitorings - ābeļdārzu apsekojums, Ziemeļu purvi, Ramatas 2. ābeļdārzs, GB
485	402		mati	430-Lā			nav lācis	Nav izmai	13.10.2023	13	10	2023	Ramatas	558514	428343	ābeļdārzs	Lāču monitorings - ābeļdārzu apsekojums, Ziemeļu purvi, Ramatas 2. ābeļdārzs, JO
486	403		mati	431-Lā	69T	T	lācis		13.10.2023	13	10	2023	Ramatas	558514	428343	ābeļdārzs	Lāču monitorings - ābeļdārzu apsekojums, Ziemeļu purvi, Ramatas 2. ābeļdārzs, JO+DAP
487	404		mati	432-Lā			nav lācis		13.10.2023	13	10	2023	Ramatas	558514	428343	ābeļdārzs	Lāču monitorings - ābeļdārzu apsekojums, Ziemeļu purvi, Ramatas 2. ābeļdārzs, DAP

Ģenētisko materiālu saturošie paraugi

Dravu postījumi

Mati

Ekskrementi

e-DNS

Siekalas

2023. gadā ievākti **matu (2), ekskrementu (10), siekalu (3) un e-DNS (1)** paraugi

73T, 75T, 76T, 79T, 81T

Kad paraugi nonāk pie ģenētiķiem

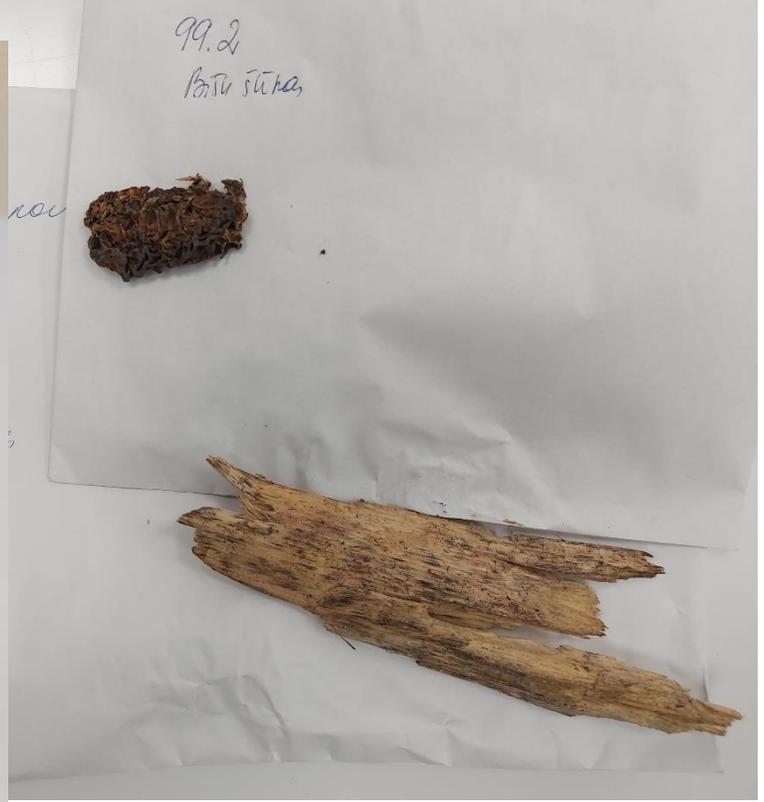
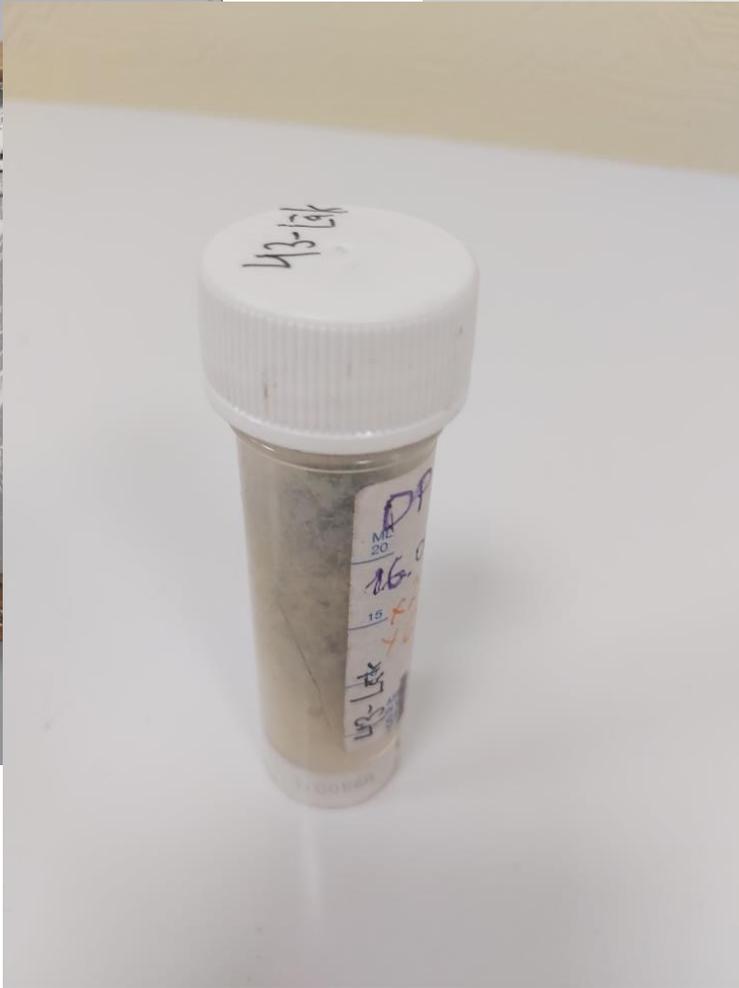
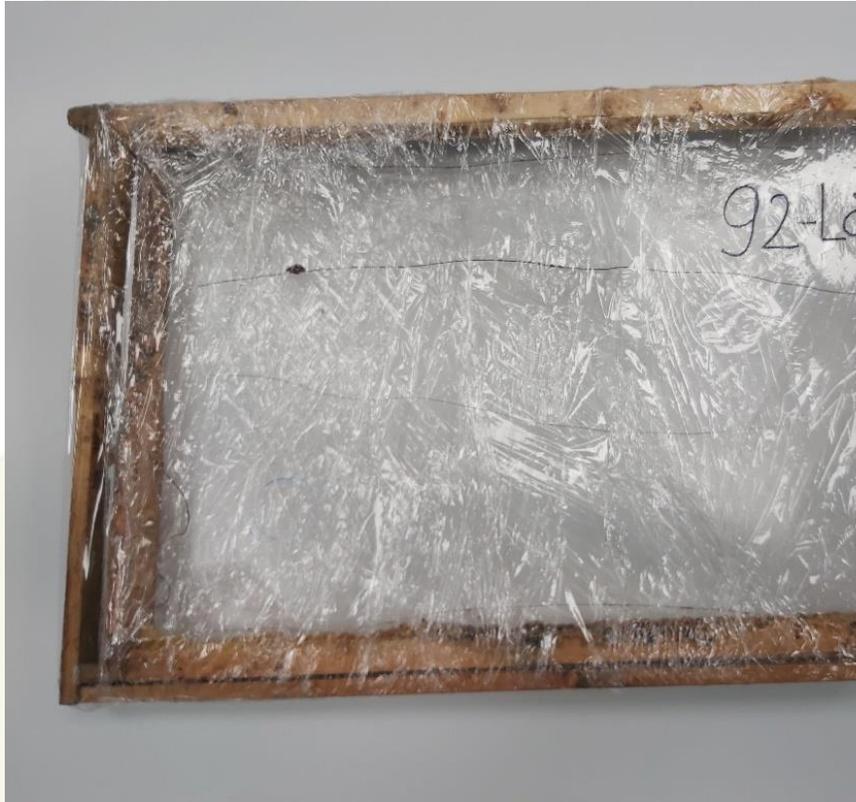

Foto: D. Ruņģis

DNS izdalīšana

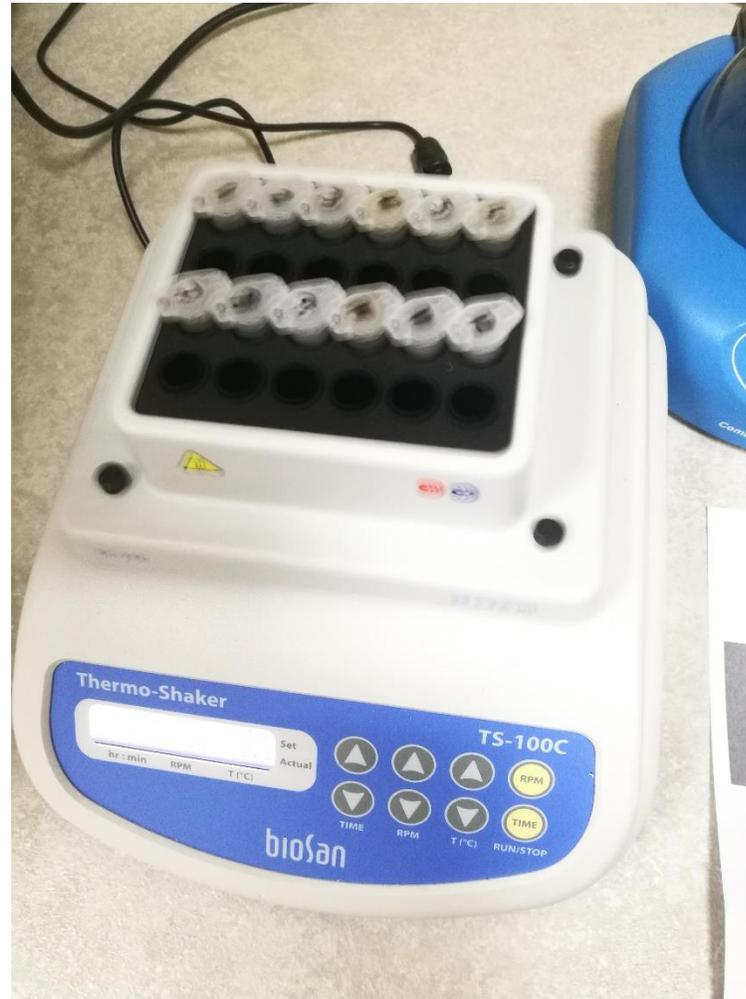
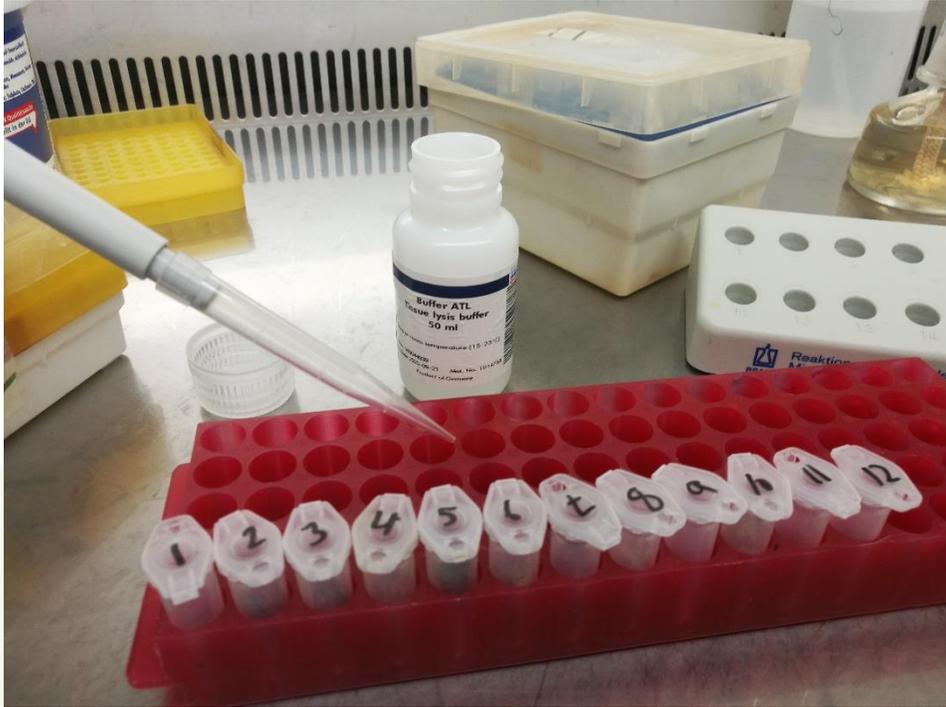
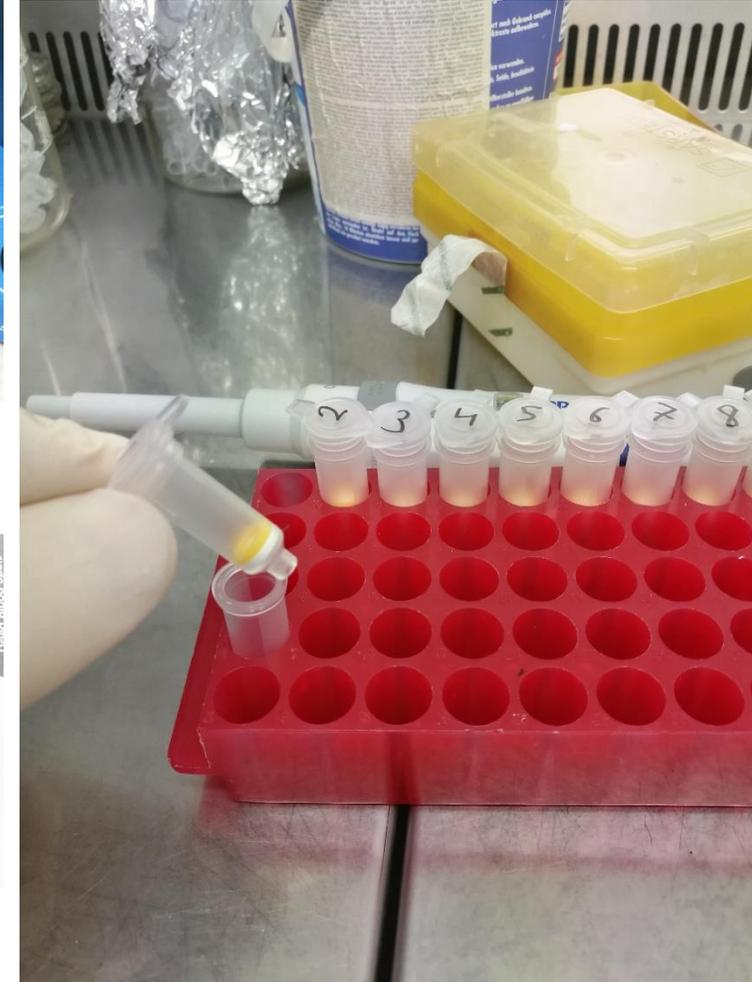
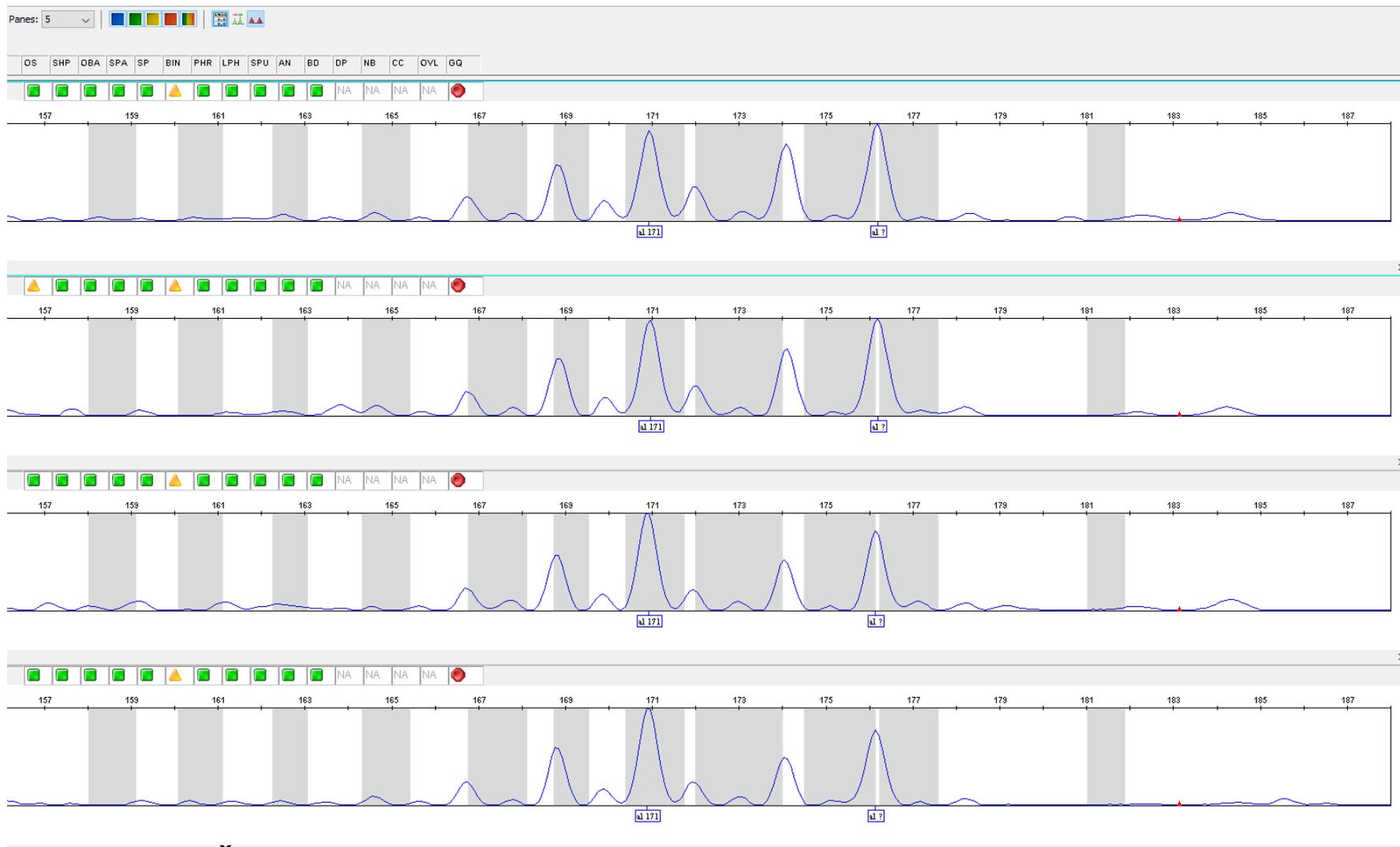

Foto: D. Ruņģis

Genotipēšana

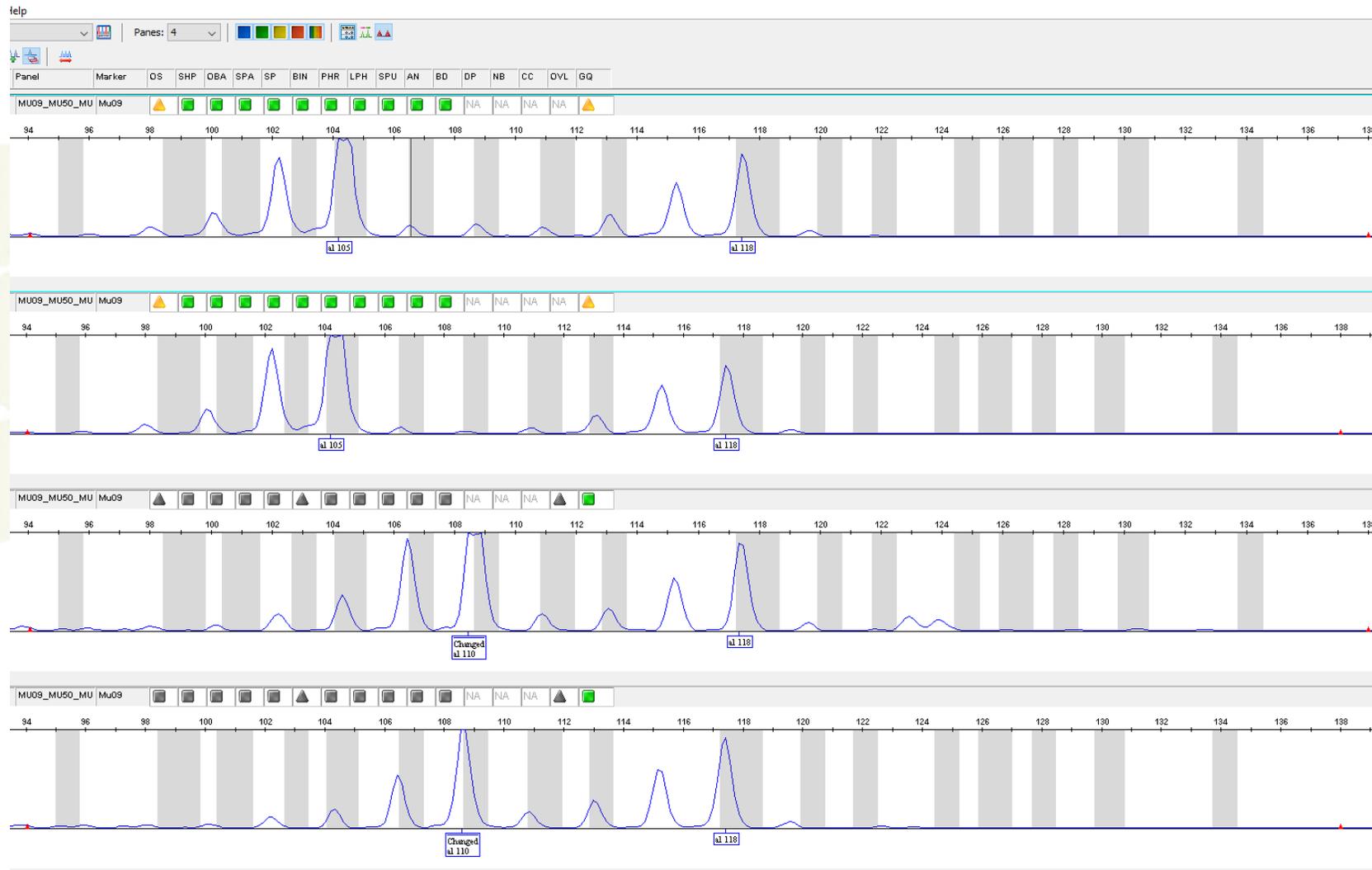
Četri lāču paraugi ar vienādu profilu izmantojot marķieri Mu23

Genotipēšana

Četri lāču paraugi ar vienādu profilu izmantojot marķieri Mu05

Genotipēšana

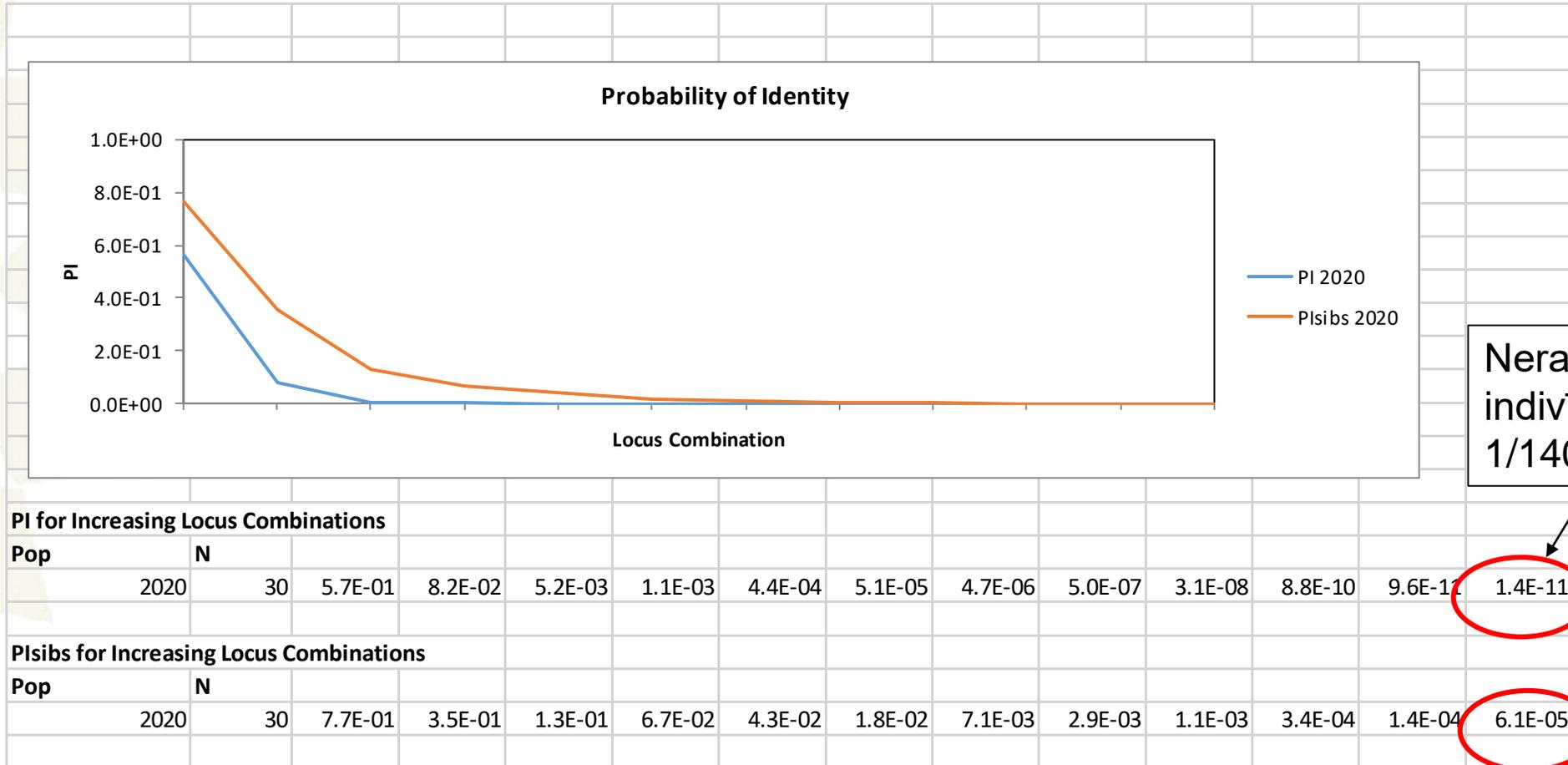
Četri lāču paraugi ar diviem dažādiem profiliem izmantojot marķieri Mu09

Genotipēšana

žurnā izd.nr	Indivīdi	paraugu veids	Dzimums	Mu50	Mu09	Mu51	G10B	G1A	G1D	Mu15	G10L	Mu05	Mu59	Mu23	Mu10	datums	izd nr	vieta
263.2	401 A		Tēviņš		105 118		99 99 180 192 131 139		106 106	186 190 117 130 234 254	171 173 143 149					14.05.2022		401 Katvaru pag., "Noriņas"
263.1	405 A	mati	Tēviņš		105 118		99 99 180 192 131 139		106 106	186 190 117 130 234 254	171 173 143 149					14.05.2022		405 Katvaru pag., "Noriņas"
269	423 B	ekskrements					99 115 180 184 141 144			186 192 126 126 248 248	173 177 143 145					05.05.2022		423 DP "Kuja". X 649532. Y 303671
269	424 B	ekskrements					99 115 180 184 141 144			186 192 126 126 248 248	173 177 143 145					05.05.2022		424 DP "Kuja". X 649532. Y 303671
351	519 B	ekskrements	Tēviņš		110 120		99 115 180 184 144 146			186 192 126 126 248 256	173 177 143 145					21.10.2022		519 Kujas dabasparks, "Upstaine", x651244, y299890
352	520 B	ekskrements	Tēviņš				99 115 180 184 144 146			186 192 126 126 248 248	173 177 143 145					21.10.2022		520 Kujas dabasparks, "Upstaine", x651037, y299750
275	428 C	mati			105 118 157 157		99 99 180 192 131 144		106 118					171 173		22.06.2022		428 2.lamata. Ir video. Ievakts no dzelonstieples
276	429 C	siekalas			105 118 157 157		99 99 180 192 131 144		106 118					171 173		22.06.2022		429 2.lamata
277	430 C	mati			105 118 157 157		99 99 180 192 131 144		106 118					171 173		22.06.2022		430 2.lamata. Iespējams no iepriekšēja apmeklējuma (09.06.2022)
281.1	437 D	mati	Mātīte		105 110 157 157		99 99		141 141	186 190 117 137 248 254	173 175 149 149					25.06./06.06.22		437 Nauksenu pag.Postīts 25/26.06.22. Leg. (varbūt domats)
281.2	438 D	mati	Mātīte		105 110 157 157		99 99		141 141	186 190 117 137 248 254	173 175 149 149					25.06./06.06.22		438 Nauksenu pag.Postīts 25/26.06.22. Leg. (varbūt domats)
298	453 E	mati	Mātīte		110 118 157 157			192 192		184 190 122 126 248 258	171 177 143 149					16.09.2022		453 pie Arupēm ābelē - baltā dzidrā
303	499 E	mati	Mātīte		110 118		99 99		139 146	184 190 122 126	171 177					29.09.2022		499 Arupes ābeļdārzs
333	462 F	mati	Tēviņš		105 118 157 157					186 192 132 132	171 173 149 149					20.10.2022		462 Teiču DR, "Mindaugas", x648830, y284165, var būt 2 lā
334	463 F	mati	Tēviņš		105 118 157 157					186 192 132 132	171 173 149 149					20.10.2022		463 Teiču DR, "Mindaugas", x648834, y284158
337	466 F	mati	Tēviņš		105 118 157 157					186 192 132 132 248 256	171 173 149 149					20.10.2022		466 Teiču DR, "Mindaugas", x648809, y284149
338	467 F	mati	Tēviņš		105 118 157 157			192 192		186 192 132 132	171 173 149 149					20.10.2022		467 Teiču DR, "Mindaugas", x648825, y284149
339	468 F	mati	Tēviņš		105 118 157 157			192 192		186 192 132 132	171 173 149 149					20.10.2022		468 Teiču DR, "Mindaugas", x648830, y284138
345	469 F	mati	Tēviņš		105 118 157 157			192 192		186 192 132 132 248 256	171 173 149 149					21.10.2022		469 Teiču DR, Mežvidi-3, x649164, y289207
328	470 F	mati	Tēviņš		105 118 157 157			192 192		186 192 132 132 248 256	171 173 149 149					20.10.2022		470 Teiču DR, "Ķieģeļu ceplis", x647124, y286330
330	472 F	mati	Tēviņš		105 118 157 157			192 192		186 192 132 132	171 173 149 149					20.10.2022		472 Teiču DR, "Ķieģeļu ceplis", x647146, y286352
332	474 F	mati	Tēviņš		105 118 157 157					186 186 132 132	171 173 149 149					20.10.2022		474 Teiču DR, "Ķieģeļu ceplis", x647151, y286359
347	503 F	ekskrements	Tēviņš		105 118		99 108 192 192 133 133			186 192 132 132 248 256	171 173 149 149					20.10.2022		503 "Praulsalas", pie Teiču DR, x646713, y285201
343	510 F	ekskrements	Tēviņš		105 118		99 108 192 192 133 133		108 112	186 192 132 132	171 173 149 149					20.10.2022		510 Teiču DR, "Mindaugas", x648832, y284140
344	511 F	ekskrements	Tēviņš				99 108 192 192 133 133			186 192 132 132	171 173 149 149					20.10.2022		511 Teiču DR, "Mindaugas", x648831, y284136
340	513 F	ekskrements						133 133								20.10.2022		513 Teiču DR, "Mindaugas", x648811, y284183
341	514 F	ekskrements	Tēviņš				99 108 192 192 133 133			186 192 132 132						20.10.2022		514 Teiču DR, "Mindaugas", x648811, y284155
342	515 F	ekskrements	Tēviņš		105 118		99 108 192 192 133 133			186 192 132 132 248 256	171 173 149 149					20.10.2022		515 Teiču DR, "Mindaugas", x648823, y284145
319	477 G	mati			110 120						126 137			171 171		22.10.2022		477 Ērgala
323	481 G	mati	Tēviņš		110 120 157 157			190 192		173 184 126 137				171 171 143 145		22.10.2022		481 Vecpededzes ābeļdārzs
324	482 G	mati			110 120									171 173		22.10.2022		482 Vecpededzes ābeļdārzs 2
325	483 G	mati			110 120					173 184				171 171 143 145		22.10.2022		483 Vecpededzes ābeļdārzs 3
327	485 G	mati	Tēviņš		110 120 157 157					173 184 126 137 254 258	171 171 143 145					22.10.2022		485 Vecpededzes ābeļdārzs 5

Kopējā genētiskā pase (izmantojot 12 dažādus marķierus)

Indivīdu noteikšana

Neradniecīgi indivīdi – 1/140miljardi

Brālis/māsa – 1/600 000

Iespējamība, ja 2 paraugiem sakrīt ģenētiskā pase, ka tie ir dažādi indivīdi

Laboratorijā tika veikta 82 dažādu 2023. gadā ievākto lāča paraugu analīze:

41 matu (6 identificēti+15 sugas līmenī),

25 ekskrementu (9 identificēti+1 sugas līmenī),

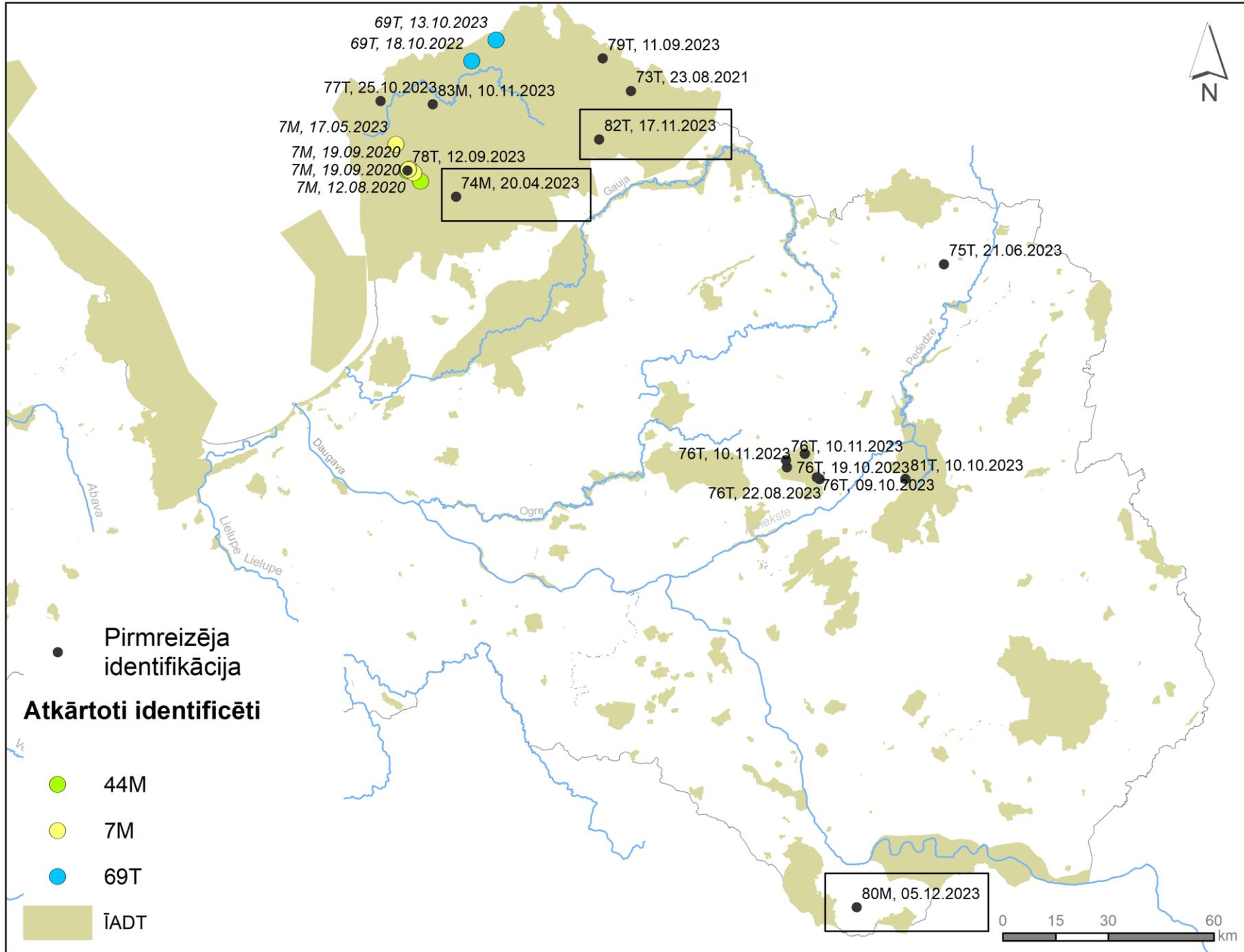
13 pēdu nospiedumu (0),

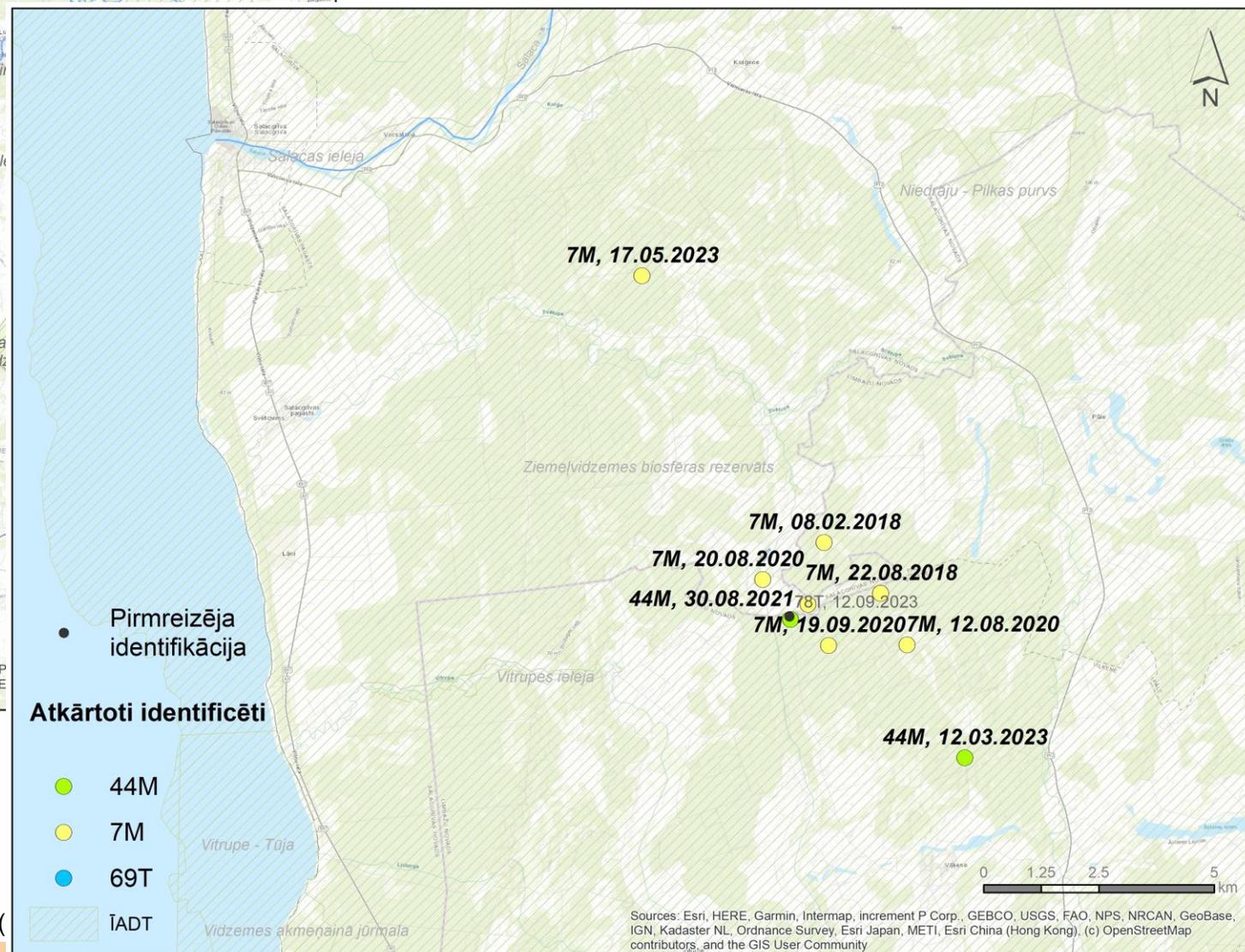
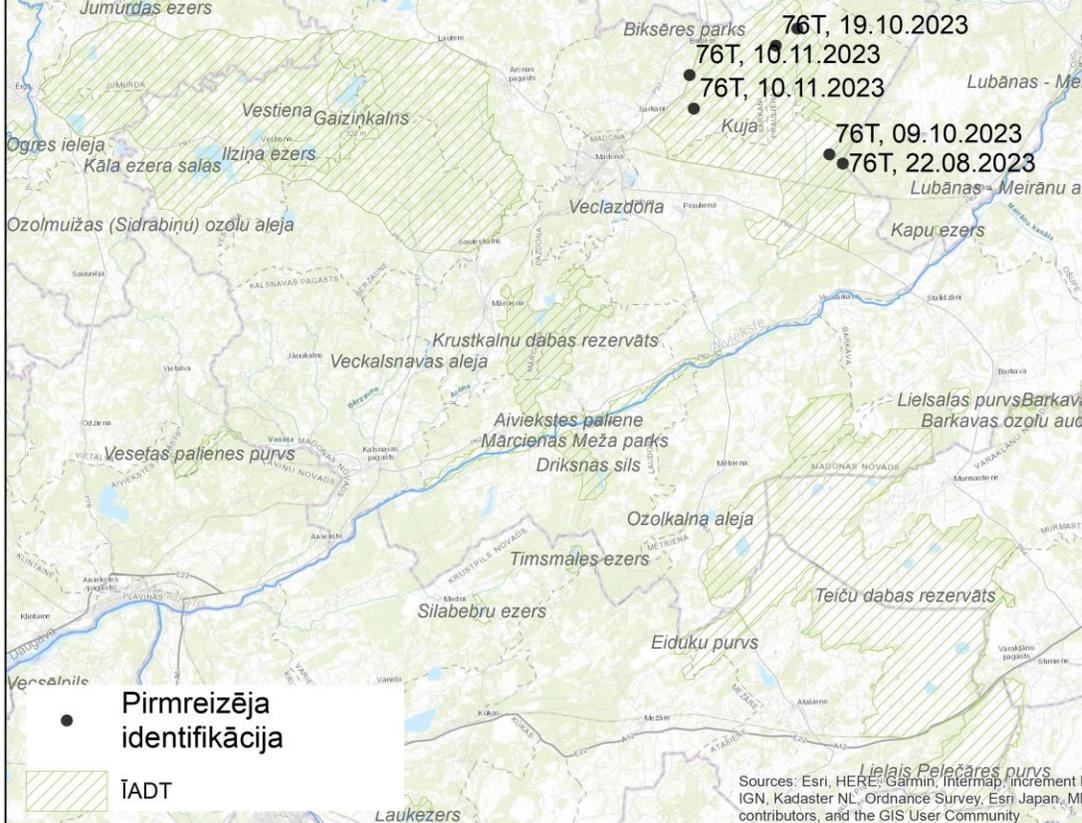
3 siekalu paraugi (1 identificēti+1sugas līmenī).

No ievāktiem paraugiem 26% sekmīgi genotipēti, lai varētu ar augstu vai daļēju ticamību identificēt indivīdus.

Sekmīgo paraugu īpatsvars 2023.gadā vislielākais bija ekskrementiem (36%) un siekalām (33%), mazāks matiem (15%), bet no svaigu pēdu nospiedumiem paņemtajos paraugos – negatīvs rezultāts.

2023. gadā veiktā molekulāri ģenētiskā pētījuma rezultātā Latvijas teritorijā tika identificēti 12 (9 dabā) indivīdi, tajā skaitā 3 (1 dabā) mātītes. Savukārt 3 no identificētajiem indivīdiem (1 tēviņš un 2 mātītes) ir tie paši, kas konstatēti 2018.-2022. gadā.

Paraugu ievākšanas inventārs un uzglabāšana līdz nogādei laboratorijā

- Lineāls
- Plastikāta maisiņi ar noslēdzamu atveri
- Papīra maisiņi
- Trauciņi ar silikagēla granulām
- Kociņi ar vates tamponu
- Eppendorfa stobriņi ar vāciņu
- Destilēts vai dzeramais (svaigs) ūdens
- Vienreizlietojamie cimdi
- Lupa
- Elektriskais lukturītis
- Marķieris
- GPS ierīce vai viedtālrunis ar GPS funkciju

54M

Rūta Zepa

25T

9T

Kristīne Pudova

50T

Sintija Balode
un
Dace Vasīļevska

40T

27T

29T

Jānis Zālītis
jun.

53T

37T

Jānis Bušs

49T

Andrejs Strods

9T

48T

45T

43T

Dace Kalniņa

67T

Dagnis Vasīļevskis

57T

Gundars Melderis

66M

52N

58N

83M

77T

72T

Irēna Skrinda

75T

Laimonis Kļaviņš

13T

Raivis Dalbergs

69T

DAP komanda

Liels paldies par to, ka dalījāties ar mums par lāču gadījuma novērojumiem 2023. gadā:

Gundars Melderis, Rolands Zeps, Mārcis Saklaurs, Dagnis Vasīļevskis, Uģis Bergmanis, Guntis Zembergs, Leons Bogdanovs, Jurijs Jesko, Ieva Beldava, Aleksejs Solovjovs, Aldis Šņore, Kristaps Blūms, Ausma Golubeva, Dace Stepanova, Jānis Šakins, Inesīte Skrauča, Agnese Šķēle, Vilnis Sīmanis, Māris Pilāts, Māris Baumanis, Ilze Ūze, Dace Vasīļevska, Ilmārs Bārbals, Laimonis Kļaviņš, Aleksandrs Stepiņš, Sanita Putna, Sintija Balode, Artūrs Surmovičs, Māris Leidums, Gatis Eriņš, Antons Konošonoks, Jānis Rozītis, Mārtiņš Putniņš, K. Rusmanis, Andrejs Strods, Lauris Lukševics, Uģis Ūsteris, mednieku klubs "Kurmītis",

Valsts robežsardze – pulkvežleitnants Arvīds Beinarovičs, majors Aleksandrs Sokolovs, kapteine Marina Upīte, virsleitnants Sergejs Vekšins un Robežnieku RSN OD

Dabas dati: Daiga Moroza, Dace Landorfa, Jmants Jakovļevs, Gusts Balodis, Agris Pontags, V. un J. Kalniņi, Mārtiņš Kalniņš, Guna Taube, Tatjana Ignatoviča, Anete Pošiva-Bunkovska, Normunds Kukārs, Toms Čakars

Mobilās lietotnes Mednis datu sniedzēji

Lāči Latvijā

Te jāatceras, ka ne jau lācis ir viesis mežā, bet mēs. Gan jau sadzīvosim, cerams kukurūza garšoja. A mucu sametinās. Pēc bildēm spriežot šis ir gana liels īpatnis.

Paldies par uzmanību!

Aicinājums ziņojumus sūtīt:
lacumonitorings@gmail.com